

İSA PEYGAMBERİN YAŞAMI
İNSANOĞLU
EMİL LUDWIG

tarihi roman

Çeviren
Ogün Duman

İÇİNDEKİLER

<i>ÖN SAHNE</i>	
KUDÜS	11
<i>BİRİNCİ BÖLÜM</i>	
TEBLİĞ	43
<i>İKİNCİ BÖLÜM</i>	
MÜJDE	77
<i>ÜÇÜNCÜ BÖLÜM</i>	
KÖRLEŞME	121
<i>DÖRDÜNCÜ BÖLÜM</i>	
KAVGA	151
<i>BEŞİNCİ BÖLÜM</i>	
ACI	187

OKUYUCUYA

Halkıma dair burada anlatacaklarım tüm dünya tarafından bilinmekte; İsa'nın yaşamını tamamen tarihsel olarak anlatma çabası, Aydınlanma kadar, hatta ondan bile eskidir.

Buradaki resmi oluşturmak zorlu bir iş. Otuz yaşına kadar hakkında hiçbir şey, yüz hatlarını, yüreğinin aksini bile bilmediğimiz, erken gelen ölümüne kadar geçen iki yılına dair de çelişkili bilgilere sahip olduğumuz bir adamı tasvir etme uğraşı. Çünkü bu konuya kaynaklık eden İncil'in dört kitabı, birbirleriyle çelişki halinde ve konuyla ilgili az sayıdaki gayri Hıristiyan kaynakla da tutarlılık sergilemiyor; diğer bir deyişle, tekrarlar olmadan ancak elli matbaa sayfasını kapsayan kısıtlı malzeme, bir de ayrı bir elemeden geçirmek zorunda.

Buna bir de yüzyıllar boyunca şikayet edilen zaman dizgesinin karışıklığı eklenebilir. Aslında hikâyenin başıyla sonu, yani Vaftiz ile Mahkeme dışında hiçbir şey kesin değil. Aradaki her şey düzensiz. "İncil'in kitapları bir düzene riayet etmiyor", diye yazıyordu Luther, "ki çok da önemli değil: Kutsal Yazı hakkında bir kavga varsa ve bir karşılaştırma yapılamıyorsa, uğraşmamak gerek." Neredeyse tüm çelişkilere, tanıklık yazılarının bu karmaşası neden olmakta. Ancak, bunlar psikolojik bir sıraya konacak olursa, her şey yerli yerine oturur. Bu durumda İsa'nın

yaşamındaki iki büyük dönem anlaşılabilir: alçakgönüllü, eğlenceli biçimde öğreten ve Mesihvari, kendinden emin İsa. Bunlardan biri diğerini doğal bir dizgeyle takip ediyorsa, karakter çelişkilerinden kurtulur ve insanî, yalın bir gelişim sergiler.

Bu kitap insan olan İsa'dan söz ediyor, Kurtarıcı Mesih'ten değil. Yazar kitabın hiçbir noktasında, sonradan gelen ve kendisine yabancı olan ilâhiyata bulaşmıyor. Hikâyeyi daha çok bu insanın yaşamının dünya tarihi üzerindeki etkisi bilmiyormuş gibi anlatıyor, zira İsa da bundan haberdar değildi ve olmak istemezdi. Bu nedenle, ilâhiyatçıların, eski kehanetleri doğrulamak için geriye yönelik, yeni kiliseyi desteklemek içinse ileriye dönük olarak eklediği hiçbir şeye bu kitapta rastlamak olası değil. Bilim tarafından gerçek dışı olarak tanımlanan bazı yerler, bu kitapta da eksik ve eğer ki okuyucu, çocukluğundan beri âşına olduğu bir tümcenin eksikliğini hissedecek olursa, büyük araştırma kütüphanelerinin bu bölümlerin doğruluğunu tartıştıklarını anımsamalıdır. Çoğu İsa'nın hikâyesini, İncil'in dört kitabından ziyade daha geç dönemlere ait tasvirlerden bildikleri için, bazı yerler kaybolmuştur; örneğin ne Matta ne de Markos'ta İsa çocuk olarak tapınağa adım atmaz ya da dört kitabın üçünde İsa, Meryem ve Yuhanna olmadan ölür.

Neticede burada anlatıldıkları müddetçe tüm mucizeler, tarih yazdığımız ve beşeri karakterler oluşturmaya çalıştığımız için doğal nedenlerle yorumlanmıştır. Tüm mucizeler İsa'ya atfedilecek ya da yüzlerce yeni mucizeye kanıt getirilecek olsa bile, onun büyüklüğü bundan etkilenmez. Bu nedenle bilimin en çok kuşkuyla yaklaştığı Yuhanna sadece kısıtlı kullanım bulurken, en çok Markos ile Matta kullanılır; tanıklıklar, durumu en açık anlatanların seçilmesiyle bir araya getirilmiştir.

Eklenen hiçbir şey yoktur. Goethe'nin roman ile tarihin çarpıtılmış sureti olarak adlandırdığı tarihsel roman, böylesi cılız kaynaklar söz konusu olduğunda, tehlikeli hale gelir; bu du-

rumdaysa böyle bir şey tamamiyle etik dışı olurdu: İsa'yı, kendi imgeleminden çıkarılarak konuşuran kimsenin, en azından sezgi gücü bakımından ona denk olması gerekirdi. Bu yüzden İsa'nın burada adı geçen söz ve eylemleri, kitaplardan birinde mutlaka yer almaktadır; sadece bakış ve ifadeler, sözcükler arasındaki düşünce köprüleri, itki ve duygu zincirlerinin mecburi olarak serbest biçimde tamamlanması gerekti. Bunlar beşeri çatışma ve ketlenmeler, kararlılık ve itkiler aracılığıyla yapıldığından, çağdaş okuru, İncil'deki kitapları okurken yaşadığı derinliği bozan her türlü yabancılaşmanın bertaraf edilmesi gerekir. İnsanın aklını çelip imgeleminden yaratmaya götüren renklilikten bu nedenle kaçınmamız gerektiğinde, bu tasvir için elimizde kalan yegâne araç tahtabaskı üslubuydu.

Bu yazının amacı, Mesih'in kutsiyeti içinde yaşayanların inançlarını rahatsız etmek değil, bilâkis, İsa'yı tasarlanmış bir kişilik olduğunu düşünenlere onun gerçekliğini ve insanlığını kanıtlamak. Hiç yaşamamış olsaydı, der Rousseau, kitapların yazarları İsa kadar büyük demektir.

Herkesin tanıdığı, bildiği öğretiyi değil, peygamberin iç yaşamını tasvir etmekte ereğimiz. Burada ilgilendiğimiz, başkalarının aracılığıyla sonradan neden olduğu etkiden ziyade, bu yüreğin hikâyesini anlatmaktır. Benlik duygusunun gelişimi, bir önderin amaç ve itkileri, savaşmaları, düşleri ve hayal kırıklıkları; cesaret ile tevazu, sorumluluk ve yılgınlık, tebliğ ve beşeri mutluluk arasındaki ruhsal mücadele sergilenmeli, koca bir dünyadan üstün olan ama onunla baş edemeyen bir peygamber resmedilmeliydi burada. Bu arada kitaptaki yorumun, hiç bir yerde zorunlu ve katı değil, yalın, doğal ve zamanımıza uygun olmasına dikkat edilmiştir.

Bir ön oyunda, bu türden bir dünya görüşüne sahip bir peygamberin doğduğu siyasi ve ruhani atmosfer açıklanmaya çalışılmıştır. Sadece zamanının önemli argümanlarını karıştırıp on-

ları en yükseğe taşıyışını anlatmak bile ruhunun büyüklüğünü gözler önüne sermeye yeterli olacaktır.

Buna karşın büyülü etkiye bu büyük ruhu değil, insan yüreği kaynaklık etmektedir.

Mosgia 1927

ÖN SAHNE
KUDÜS

Gece, tapınağın salonlarına çökmüş beklemektedir. Nöbet sırası kendilerinde olan rahipler önlerine bakıyor; bazıları çömelmiş bazıları yatar vaziyette, birbirlerini sadece karanlık içindeki silüetlerinden, mırıldanmalarından, giysilerine sıkıca sarmış kollarının gölgelerinden tanıyorlar. Deniz tarafından esen gece rüzgârı yüksek terasın kemerli koridorlarını süpürüyor, çünkü aylardan Mart ve dışarıda, açık denizde, gün gece dönümü sağanak yağmurun altında titreşiyor. Aşağıda, kutsiyetin ayakları dibinde, taştan yapılmış devasa kent uyumakta. Kent sakinleri, yabancılar, bilge dilenciler ve kibirli zenginler, rahip ve sofular, gurur ve zekâ, evler arasında çok miktarda nefret, evlerin içindeyse bolca sevgi, az lezzet ama büyük bir umut uyumakta kentte; çünkü teslim olmuş bir kent bu ve yenilgiye uğramış olanlar, muzaffer olanları hor görmekte. Bu kentte iktidar uyuklamakta, soğuk çelik ve silahlar dinlenmekte, emirler sessizce beklemekte, yıldızlar kubbesinden aşağı sanki barış yağmakta. Kılıçlar kınlarına gireli bir insan ömrü kadar vakit geçmiştir henüz, ancak halkın yüreklerinde fatihlerine karşı derin bir öfke kesintisizce yanmakta, çünkü her şey uyur ve nefret bile gevşemiş adalelerden uçup giderken, erkek ve kadınların rüyalarında tek bir Tanrıya olan inanç yaşamaktadır:

Evet, o geri dönecek, hem de Yahudilerin Tanrısı, dünyanın efendisi olarak!

Birden demirden adımların hışırtılı sesleri duyuldu, salonun kubbelerine ışık doldu, kayboldu, güçlenmiş şekilde geri döndü ve uzanmış yatanlar doğruldu; rahip ve askerler birbirlerini, uzlaşması mümkün olmayan bir yabancılışmayla izledi. Gece de üç kez devriye gezen tapınak yüzbaşısı ve adamları bunlar. Kutsal tepenin kendi güvenliği ve aynı zamanda kontrolü için olduğu söylenir bu devriyenin. Uçarı meşale ateşinde otuz çift göz birbirini izler, bildik düşmanlık çarpışır, tek bir söz edilmeden; sadece birbirlerini görmeleri ve emirlerin yerine getirilmiş olması için.

Meşale alevinde rahiplerin karşısına altın kırmızısı parıltıyan, çıplak kol ve bacakları şangırtılı demirden pullarla kaplanmış, bazıları kargılar, bazılarıysa kılıçlarla silahlanmış, başlarının üstüne kaldırdıkları miğferlerinin yarım ayının altından görünen, fazla düşünmeyen, sert adımlarla yürüyen, bolca gülen ve yemek yiyen ve kadınlarla canı istediğince gönül eğlendiren katı, esmer, köse yüzleriyle birkaç adam çıktı. Zırhının etrafına bir aba sarmış olan yüzbaşının yüz hatları daha yumuşak, akılsa başka yerlerde. Bu yabancı suretleri her gördüğünde içinde yükselen sessiz alayı bastırmayı unutmamalı. Meşalelerin alevlerinin açığa vurduğu, bazıları uzun ve ince, biri şişman ve tıknaz, her biri sandaletlerine kadar abalara sarınmış, saç ve sakalları kara, tenleri sarıya çalan, iri ve kemerli burunlara sahip iki büküm öne eğilmiş varlıklardan müteşekkil bir güruh. Karanlık gözlerinde alev alev yanan bakışlar, çılgınca, ümitli, gururlu.

Böylelikle iki dünya, müminler ve savaşçılar, yerleşikler ve fatihler birbirlerine temas ediyor, Yahudiler ve Romalılar, Kudüs gecesinde karşılaşıyor.

Üç saat sonra Şeria'nın çöl tepelerinin ardından doğan güneş, o eski, taştan görüntüyü tapınağın çifte devriyelerinin ve

rahiplerin gözleri önüne sermişti. Gri ve sarı renkleriyle kayalık alçak tepeler, susuz, neredeyse ağaçsız manzara içindeki büyük beyaz kenti soğuk ve acımasızca çevreliyordu; kaya ile duvarların iç içe erimiş görüldüğü Kudüs bir kaleydi ve insan elinin yapması gereken tek şey, doğanın sunduğu kayalıkları duvar haline getirmek, tepelerin arasını örmek ve bunları beş tepeyi izleyerek bir aşağı bir yukarı yönelecek şekilde birbirine bağlamaktı.

Durdukları yerde, Kral Süleyman'ın ilk tapınağı kurtmak için düzelttiği yassı tepenin üzerinde, artık Babil dönüşünde inşa edilen ikincisi yükselmekte. Oysa bir köprüyle ulaşılan ve sabah güneşinin keskin gölgeleri üzerine düşen güneybatıdaki diğer tepe, daha yüksek ve güzel: Büyük, yeri doldurulamaz ve hâlâ beklenen Kral Davut'un kalesini kurduğu Sion Dağı'nda artık nezih insanlar oturuyor. Bunun kuzeyinde, iki yüz yıl önce İsrailoğulları dinsizlere başkaldırdığında Makkabîlerin yerleştiği tepenin üzerinde, Romalıların nefret edilen işgal kalesi Antonia bulunuyordu. Ardında, kent'in bataklıklarla kaplı kuzey kesiminde artık sadece yoksul insanlar yaşıyor. Yani kaleye sahip olan, tüm tapınak ve kapılara, ebediyen huzursuz halkın yaşadığı kente ve çölden Akdeniz'e dek üç adımda kat edilebilecek bu dar ülkenin tüm güney ucuna hâkim olurdu.

II

Aşağıda insanlar dar koşullarında yavaş yavaş uyanıyor. Kargacık burgacık sokakları renkli bir hareket almış, günün ilk satıcılarının bağırışları taş duvarlarda çınlamaya başlamış. Kentte binlerce yabancı vardı, zira birkaç gün içinde Hamursuz Yortusu kutlanacak. Kervansaray ve

hanlar insanlarla develerin işgaline uğramış. Çalışan herkes, kunduracıdan, lamba. aba imalatçılarına, saç sakal kesip arzuhal yazanından, taze sebze ve kurutulmuş incir satanına kadar iş sahipleri bağrışıyor, oradan oraya koşturuyor. Zavallı bir eşek, biri beğenip de içindekileri satın alana kadar, sırtındaki çuvalları kapı kapı dolaştırması için iteklenip duruyor.

Aslında her sabahkinden farklı bir şey olmasa da, insanlar tapınağa doğru akın ediyor. Her kenarı beş yüz arşın uzunluğunda olan ve tapınağı çevreleyen duvarın içinden, üç büyük parlak teras yükseliyor. Halk, içinde hiçbir şeyin bulunmadığı, ama herkesin orada olmayı arzuladığı devasa sütunlu salona ulaşmak için itişiyor. Burası dinsizlerin avlusu; Latince ve Yunanca yazılmış büyük levhalar, onları bir sonraki terasa çıkmama konusunda uyarıyor, çünkü bu on dokuz basamak mümini dinsizden ayırıyor ve her yabancı biliyor ki bunu ihlal etmenin tek cezası var, o da ölüm.

İster savaş galibi, ister zengin bir tacir olsun, tüm Romalı ve Yunanların, ister bir zamanlar düşman ve bu kentin yegane sahibi Arap ve Babilliler olsun, burası gerçek inanca sahip olmayan herkesin durması gereken noktaydı. Yahudilerin arasındaki en pespaye müminin ikinci terasa çıkan bu on dokuz basamağı, duvar ve avlular, kapı ve sütunlar arasında durup başını hayranlıkla kaldırmak üzere tırmandığı gurur ânı burada yaşanır; hayranlıkla çünkü bir on iki basamak sonra gerçek tapınak yükselir ve burada, tepenin üstünde -ki bu her çocuğa öğretilir- En Kutsal Olan bulunur.

Kalabalık bekliyor. Yukarıda rahipler küçük odalarını terk etmiş ve günlük işlerin yapılması için kura çekmeye koyulmuş: Birinin sabah kurbanını kesmesi, diğerinin sunağın üzerine odun istiflemesi ve bir başkasının külü taşıması, tütsü ve ışıklarla, adak ekmeğiyle ve kaplarla ilgilenmesi gerekiyor. Loş salonda her şeyi hazırlayıp koyunu sunağa taşıyorlar ve herkes

yerini alıyor: Koro yerinde ve kaplar hazır mı? Biri eliyle işaret verince, devasa kapı birçok elin yardımıyla ağır ağır ve gıcırdayarak açılıyor, ilk üç borazan sesi duyuluyor. Aşağıdaki iki terasta toplanmış halk yukarı bakıyor: Tam o esnada sabah kurbanı bıçağın altında kalıyor, kanı tapınağı kutsuyor. Sonra rahipler sütunlu salonlara çıkıyor, litan* ve dekalog** birbirini izliyor. Altın sunaktaki tütsüler tutuştuğunda rahipler bile yerlere kapanıyor ve levitler ellerindeki çanakları birbirine vuruyor, sitar ve arplar çalınıyor, koro mezmur okuyor, sekiz durağın her birinde bir borazan sesi duyuluyor, her borazan sesiyle de halk yerlere kapanıyor.

Güneşin yükselmesiyle tapınak salonları hareketleniyor. Öğle vakti, ikinci duadan önce bir insan ve ses karmaşası hakim salonlara, tıpkı bir pazar yeri gibi. Aşağıda, dinsizlerin avlusunda yerlilerin elden çıkarmak, yabancılarınsa satın almak istedikleri her şey alınıp satılıyor. Günlerdir basamaklarda bekleyen yaşlı bir adam, karşılığında elde edeceği parayla üç ay yaşayabileceği keçisini satmaya uğraşıyor. Hamursuz Yortusu için İskenderiye'den gelen zengin Yahudiler, en azından biri keçinin ne kadar değerli olduğunu ve Tanrı katında ne kadar makbul olduğunu bir bilseler! Kurban törenleri ve ticaret için koca sürüler getiriliyor bölgeye. Birileri takas, başkalarıysa pazarlık yapıyor. Renk renk, koku koku tütsüler, Asya amberi, Mısır günlüğü almak mümkün buradan; palmiye yapraklarının yanı sıra, İbrance'nin köşeli, erkeksi işaretleriyle ve Yunan alfabesinin daha biçimli, kadınsı harfleriyle rulo parşömenlere kopyalanmış peygamber kelimeleri hatıra olarak satılıyor. Herkes bağırıp çağırıyor, kandırıp müşteri çekiyor ve küçük masaların ardında, bu hakları nesiller boyunca babadan oğula geçen takasçılar oturuyor; zira üzerinde insan suretlerinin bulunduğu Yunan ve

* Rahiple cemaat arasında karşılıklı okunan dua. (ç.n.)

* On Emir. (ç.n.)